

113. Спішыце сказы, устаўляючы прапушчаны дзейнік, выражаны той часцінай мовы ці спалучэннем слоў, якія ўказаны ў дужках.

1. Славяцца ... гуманнасцю спраў (*назоўнік*). 2. ... сумленна – наш абавязак (*неазначальная форма дзеяслова*). 3. ... паехалі на экскурсію ў Мірскі замак (*спалучэнне назоўніка ў Н. скл. і назоўніка ў Т. скл. з прыназоўнікам з*). 4. ... дзеліцца на шэсць без астачы (*лічэбнік*). 5. ... пытае, ... не блудзіць (*займеннік*). 6. ... у гады Вялікай Айчыннай вайны і сёння жыве з намі (*дзеепрыметнік у значэнні назоўніка*). 7. У футбол гулялі ... (*спалучэнне лічэбніка ў Н. скл. і назоўніка ў Р. скл.*).

114. Утварыце з наступнымі словамі словазлучэнні па схеме *лічэбнік + назоўнік*. Складзіце з імі сказы так, каб гэтыя словазлучэнні былі дзейнікамі. (Помніце, што не ўсе назоўнікі спалучаюцца са зборнымі лічэбнікамі.)

Двое, трое, два, дзве (дзяўчаты, кураняты, боты, вучні, шахматысты, сыны, нажніцы, жанчыны, дзеці, сяброўкі).

§ 16. Выказнік і спосабы яго выражэння. Просты дзеяслоўны выказнік

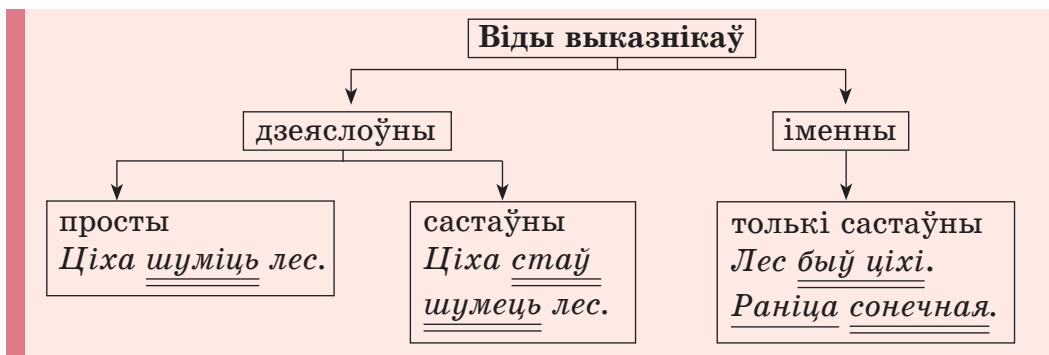

Выказнік — гэта галоўны член двухсастаўнага сказа, які абазначае тое, што гаворыцца аб прадмеце маўлення (дзейніку): Расце на высокім кургане сасна (М. Танк).

Пры выражэнні дзеяння прадмета выказнік адказвае на пытанні **што робіць прадмет? што робіцца з прадметам?**: У лесе кукуе зязюля. Песня выконваецца артыстамі.

Пры выражэнні якасці, стану прадмета выказнік адказвае на пытанні **які ён? хто ён такі? што такое прадмет?** Народ наш таленавіты. Песня — душа народа. Уладзімір Караткевіч — пісьменнік.

Віды выказнікаў паводле будовы і спосабу выражэння пакажам на схеме:

Выказнік, выражаны асабовай формай дзеяслова ў абвесным, умоўным або загадным ладзе ці інфінітывам, называецца **простым дзеяслоўным**: *Усе балотныя палянкі цвітуць агнямі журавін* (П. Глебка). *Без компаса мы не знайшлі б дарогі. Сёння мы будзем пісаць сачыненне. Няхай наша дружба мацнее. Жыць — радзіме служыць* (Прыказка).

У простым дзеяслоўным выказніку лексічнае і граматычнае значэнні выражаюцца адной дзеяслоўнай формай.

Просты дзеяслоўны выказнік спалучаецца з дзейнікам:

- у ліку і асобе, калі мае форму цяперашняга і будучага часу абвеснага ладу або форму загаднага ладу: *Мы ідзём на вуз-кай лясной сцяжынцы* (А. Пальчэўскі). *Хай жыве і красуе мая Радзіма-маці!* (У. Караткевіч);

- у ліку (а ў адзіночным ліку — і ў родзе), калі мае форму прошлага часу абвеснага ладу або форму ўмоўнага ладу: *Загуў у хвойніку гуллівы ветрык* (Я. Брыль). *Хутчэй бы прыйшла вясна з сонечнымі вадаспадамі* (А. Пальчэўскі).

115. Спішыце, устаўляючы прапушчаныя літары і раскрываючы дужкі. Падкрэсліце выказнікі, вызначце іх лексічнае і граматычнае значэнні.

1. Шчасце нідзе (не)спыняцца ў даро..е (С. Грахоўскі). 2. Пра славу былую шуміць Белава..ская пушча, на брацкіх магілах чыр-воныя кветкі гараць (А. Звонак). 3. Аддаў^с(бы) я край самы рай-скі і дзіўны за цень ад сасны на далёкай Радзіме (П. Панчанка).

4. Раскутая песня не будзе больш плацаць (М. Танк). 5. Кожная сасна свайму бору песню спявае (Прыказка). 6. Широкая палявая раўніна горбіцца^с (не)вялікімі ўзгоркамі, перас..каецца^с доламі і рачулкамі (І. Шамякін). 7. (Не)будзем шкадаваць мы (не/ня)пройдзеных дзён і гадоў, засохлых кветак і нязбытых мар (В. Быкаў).

116. Спішыце. Падкрэсліце галоўныя члены сказа. Запішыце ў дужках, чым выражаны простыя дзеяслоўныя выказнікі і ў чым далучаюцца да дзейнікаў.

1. У полі бязмежным^{сл} гудуць трактары, на працу заводы завуць на зары. І дзеці спяшаюцца^м ранкам у школу. Усё прыгажэе, квітнее наўкола (А. Вольскі). 2. Народы нарадзілі мову, адшліфавалі^с, як крышталі (П. Панчанка). 3. Паляцеў бы я птушкаю ў той далёкі край (А. Пальчэўскі). 4. Чалавецтва^м будзе жыць! Чалавецтва будзе дружыць! (А. Вярцінскі). 5. Хай звяніць серабрыстым смехам залатога маленства пара! (П. Глебка).

● Выпішыце з 5-га сказа словазлучэнні, зрабіце іх сінтаксічны разбор.

1. У простым дзеяслоўным выказніку лексічнае значэнне можа выражацца некалькімі словамі, калі дзеяслоў мае аслабленае значэнне. Параўн.: Бацька даў парад сыну (= *параіў*). Бацька даў кнігу сыну.

2. Выказнік з'яўляецца простым, калі ён выражаны фразеалагізмам, які сваім значэннем адпавядае асобнаму слову-дзеяслову, паўторам слоў ці спалучэннямі тыпу *пайду і (ды) прынясу, вазьму і (ды) скажу*. Напрыклад: Хлопец упэўнена трымаў язык за зубамі. Чакае не дачакаецца маці сына свайго. Дзяўчынка ўзяла ды расплакалася.

117. Прачытайце. Вызначце, чым выражаны простыя дзеяслоўныя выказнікі.

1. Птушачка^{сл} ўзяла ды зляцела з галінкі. 2. Дзяўчынка чакае не дачакаецца маці з работы. 3. Сяброўка^{сл} пайшла і купіла часопіс «Маладосць»^а. 4. Мы ўзялі і пасадзілі вакол школы маладыя дрэўцы.

● У якім стылі маўлення часцей за ўсё ўжываюцца выказнікі такога тыпу?

118. Спішыце, падкрэсліце выказнікі. Дакажыце, што яны з'яўляюцца простымі дзеяслоўнымі.

1. Спіць сном вечным Бандароўна і болей не ўстане (*Я. Купала*). 2. Маці ламала рукі, лямантавала каля Васіля (*І. Мележ*). 3. Толькі не далі каню рады лекары, хворага пакінулі на чужым двары (*А. Куляшоў*). 4. Нарэшце дзед Талаш падае голас (*Я. Колас*).

● Выпішыце з фразеалагічнага слоўніка 5-6 устойлівых спалучэнняў, якія могуць ужывацца ў ролі простага дзеяслоўнага выказніка. Складзіце з імі сказы, падкрэсліце граматычныя асновы.

119. Прачытайце. Знайдзіце простыя дзеяслоўныя выказнікі, вызначце іх формы і граматычныя значэнні. Спішыце, ставячы выказнікі ў форме: а) прошлага часу; б) загаднага ладу; в) умоўнага ладу.

а) 1. З-пад пажоўклых леташняй травы і сухога лісця прабіваецца маладая зялёная траўка. 2. Скрозь гоман і напеў дрэў гучыць аднатонны стук дзятла. 3. Старыя яліны высока ўзняюцца свае лапы ў бяздоннае неба;

б) 1. Ад зары да зары звоняць жаўранкі над зялёным прасторам. 2. Вы ўспамінаеце дні дзіцячых прыгод, казак і надзей. 3. Ты любіш працу і робіш усё з ахвотай;

в) 1. Хутка прыйшла вясна з сонечнымі цёплымі днямі. 2. Раскажы ты пра якую-небудзь цікавую падзею са школьнага жыцця. 3. Вы падрыхтавалі ўрокі на заўтра.

§ 17. Састаўны дзеяслоўны выказнік

Састаўны выказнік уяўляе сабой сінтаксічна непадзельнае словазлучэнне.

Частка састаўнога выказніка, якая выражае яго граматычнае значэнне, называецца **дапаможнай**.

Частка састаўнога выказніка, якая выражае яго лексічнае значэнне, называецца **асноўнай**.

Па спосабе выражэння асноўнай часткі састаўныя выказнікі падзяляюцца на дз е я с л о ў н ы я: *Чалавек павінен чалавеку радасці прыносіць кожны дзень* (С. Грахоўскі) і і м е н н ы я: *Раніца выдалася сонечная, марозная* (А. Асіпенка).

120. Прачытайце сказы. У якіх сказах граматычнае і лексічнае значэнні выказніка выражаюцца адным словам (словаформай), а ў якіх — двума?

1. Музыкант <u>іграў</u> на скрыпцы.	1. Музыкант <u>пачаў іграць</u> на скрыпцы.
2. Музыкант <u>іграе</u> на скрыпцы.	2. Музыкант <u>закончыў іграць</u> на скрыпцы.
3. Музыкант <u>будзе іграць</u> на скрыпцы.	3. Музыкант <u>хацеў іграць</u> на скрыпцы.

● Якую дадатковую інфармацыю нясуць выказнікі ў сказах, запісаных справа, у параўнанні са сказамі, запісанымі злева?

Састаўным дзеяслоўным называецца выказнік, у якім лексічнае значэнне выражана інфінітывам, а граматычнае значэнне — дапаможным дзеясловам: *Нашу працу і нашых сяброў мы ўмелі любіць (У. Дубоўка). Задушэўная песня Рэчыцы можа кожнага заваражыць (П. Панчанка).*

Дапаможныя дзеясловы ў састаўным дзеяслоўным выказніку абазначаюць:

1) **пачатак, працяг, канец дзеяння** (*пачаць, стаць, працягваць, скончыць, перастаць, кінуць і інш.*): *Пачаў ліць густы дождж (І. Навуменка). Брат працягваў займацца спортам;*

2) **магчымасць ці пажаданаасць дзеяння** (*магчы, хацець, марыць, старацца, дазволіць, рашыць, жадаць, спрабаваць і інш.*): *У позні вечаровы час бацька заўсёды любіў глядзець на зорнае неба (Я. Брыль). Я жадаў бы чытаць свае вершы Дзвіне і Бярозе (П. Панчанка).*

Дапаможная частка можа ўключаць кароткія прыметнікі *рад, павінен, гатоў і інш.*: *Я рад паслухаць лесу шум (З. Бядуля), а таксама словы катэгорыі стану (*трэба, нельга, можна, шкада, добра, прыемна, хораша і інш.*): *Трэба вучыцца мове, трэба пашыраць свой лексикон (Н. Гілевіч). Добра хадзіць па лесе ў летнюю спёку (У. Караткевіч).**

121. Спішыце сказы. Падкрэсліце састаўныя дзеяслоўныя выказнікі. У якіх словах выражаецца граматычнае значэнне выказніка, а ў якіх — лексічнае?

1. Нават ворагі не маглі не дзівіцца мужнасці і гераізму^а абаронцаў Брэсцкай^а крэпасці (*В. Вольскі*). 2. Мяне імкнуліся прабіць сто тысяч стрэл дажджу (*П. Панчанка*). 3. Гатоў я нізка^с пакланіцца травінцы кожнай, каласку, і Нёману, і ўсім крыніцам, і нават ветраку^л (*А. Астрэйка*). 4. На ўсходзе неба пачало ружавець (*К. Чорны*).

122. Выкарыстоўваючы словы, складзіце сказы на адну з тэм («Мая будучая прафесія», «У школьнай майстэрні»), каб атрымаўся тэкст.

- 1) пачаць, спрабаваць, сабрацца;
- 2) рыхтавацца, стаць;
- 3) працягваць, застацца, закончыць;
- 4) спыніць, кінуць, узяць

123. Спішыце сказы, устаўляючы прапушчаныя літары. Падкрэсліце выказнікі і вызначце іх від.

1. Свой радок на паперы не чакаў я спаткаць, проста^{сп} сэрца без меры захацела сп..ваць (*П. Броўка*). 2. Будуць свежым лісцем шалясець б..розы, будзе рунь кусціцца пышна^с па в..сне (*М. Васілёк*). 3. Будучыня! Ці не для цябе нам так хораша хочацца марыць? (*Я. Скрыган*). 4. Хай шчасце красуе на свеце і вечная дружба расце (*П. Броўка*). 5. Лета ў Кур'янаўшчыне^а пачынала зацвітаць ліпавым цветам (*І. Пташнікаў*). 6. Народ павінен ведаць сваю гісторыю (*У. Караткевіч*).

§ 18. Састаўны іменны выказнік

124. Прачытайце. Назавіце простыя дзеяслоўныя выказнікі, састаўныя дзеяслоўныя выказнікі і выказнікі, у якіх граматычнае значэнне выражаецца дзеясловам-звязкай, а лексічнае значэнне — назоўнікам ці прыметнікам.

1. Гусцее малады лес. — Малады лес пачаў гусцець. — Малады лес быў густы. 2. Падае лёгкі сняжок. — Стаў падаць лёгкі сняжок. — Сняжок быў лёгкі, чысты і пушысты. 3. Рабочыя будуць метро. — Рабочыя пачалі будаваць метро. — Рабочыя сталі будаўнікамі метро.

Састаўны іменны выказнік складаецца з дапаможнай часткі і іменнай, якая з’яўляецца асноўнай. Іменная частка выражае асноўнае лексічнае значэнне, а дапаможная — граматычнае значэнне часу, ладу і дадатковыя лексічныя значэнні.

Дапаможная частка выражаецца:

1) дзеясловам-звязкай *быць*, які ў цяперашнім часе звычайна адсутнічае. Тады гавораць пра нулявую звязку: Зіма была снежная, халодная. Зіма снежная, халодная;

2) дзеясловамі-звязкамі *стаць, называцца, станавіцца, з’яўляцца, лічыцца, здавацца* і інш.: З наступленнем восені ночы сталі даўжэйшыя. Туман здаваўся нерухомым і сонным (В. Вольскі).

У ролі дапаможнай часткі могуць выступаць дзеясловы руху і стану (*прыйсці, прыбегчы, вярнуцца, стаць, сядзець* і інш.): Дадому маці прыйшла ўсхваляваная. Алеся сядзела маркотная.

Састаўны іменны выказнік абазначае прымету прадмета або яго характарыстыку і адказвае на пытанні *я к і п р а д м е т? ш т о т а к о е п р а д м е т?*

З а ў в а г а. Назоўнікі ў іменнай частцы састаўнога выказніка могуць стаяць як у форме назоўнага, так і творнага склону.

Назоўнік у форме назоўнага склону звычайна выражае ўстойлівую прымету прадмета ці якасную характарыстыку: Жыццё — радасць, вялікае шчасце, бясцэнны дар (Я. Колас). У форме творнага склону назоўнікі часцей ужываюцца тады, калі абазначаюць прафесію, дзейнасць, род заняткаў. Францішак Багушэвіч быў прадвеснікам беларускага Адраджэння (У. Караткевіч).

125. Закончыце сказы, паставіўшы назоўнікі і прыметнікі ў форме назоўнага, а затым творнага склону. Ці ёсць розніца ў значэннях?

1. Якуб Колас быў (таленавіты)
2. Міхаіл Андрэевіч Савіцкі быў (вядомы беларускі)
3. Уладзімір Георгіевіч Мулявін быў (таленавіты беларускі)

4. Міхал Клеафас Агінскі быў (дыпламат, палітычны дзеяч, таленавіты)

5. Ігар Міхайлавіч Лучанок быў (вядомы)

● Прачытайце словазлучэнні, што змешчаны ў рамцы. Запомніце пастаноўку націску ў іх. Письмова растлумачце іх значэнні.

<i>і́менны выказнік</i>	<i>імяны́ гадзіннік</i>
-------------------------	-------------------------

1. Састаўны іменны выказнік — гэта

2. Імяны гадзіннік — гэта

126. Прачытайце табліцу. Чым можа быць выражана асноўная частка састаўнога іменнага выказніка?

Способ выражэння іменнай часткі выказніка	Прыклады
1. Назоўнікам	<i>Мая <u>краіна</u> — <u>партызанка</u>, мая <u>Радзіма</u> — <u>Беларусь</u> (М. Лужанін).</i>
2. Прыметнікам	<i><u>Лес быў густы</u>, <u>вільготны</u>.</i>
3. Лічэбнікам	<i><u>Чатыры і пяць</u> — <u>дзеваць</u>.</i>
4. Займеннікам	<i><u>Бацькоўскі дом</u> <u>цяпер мой</u>.</i>
5. Дзеепрыметнікам	<i><u>Тутэйшая прырода</u> <u>не кранута нікім</u>.</i>
6. Прыслоўем	<i><u>Сосны былі ўперамешку</u> <u>з елкамі</u>.</i>
7. Сінтаксічна непадзельным словазлучэннем	<i><u>Жанчына была гадоў пад сорок</u>.</i>

● Праілюструйце сваімі прыкладамі кожную пазіцыю выражэння іменнай часткі састаўнога іменнага выказніка. Сказы запішыце, падкрэсліце граматычныя асновы.

127. Спішыце і абазначце граматычныя асновы сказаў. Укажыце ў дужках, чым выражана іменная частка састаўнога выказніка.

1. Белы пясок паблізу вады быў затканы^с зялёнымі верасамі (П. Броўка). 2. Інструкцыя ёсць інструкцыя, правіла ёсць правіла, і мы ім падпарадкоўваемся^с (М. Лынькоў). 3. Брат быў старэйшы^м за мяне на адзін год і вышэйшы ростам (А. Чарнышэвіч). 4. Услед за імі палітрук ішоў трэці (І. Навуменка). 5. Зямля напаіла^ф зерне.

Зерне стала хлебам. Хлеб стаў песняй (М. Танк). 6. Мой дзед быў знатным кавалём, кавальскай справы каралём (М. Рудкоўскі). 7. Раніца выдалася марозная, празрыстая (Н. Касцючанка).

● Растлумачце значэнне прыметнікаў *старэйшы* і *старшы*. У залежнасці ад значэння прыметнікаў спалучыце іх са словамі *лейтэнант, выкладчык, сястра, класы, людзі*.

128. Прачытайце тэкст. З 2-га абзаца выпішыце двухсастаўныя сказы, абазначце ў іх граматычныя асновы і спосаб выражэння дзейніка і выказніка.

Не праходзьце міма!

Мы, на жаль, прывыклі да абьякавасці, навучыліся з ёю жыць, не заўважаць яе, як прыліплівую жавальную гумку ці фанцік на дарозе. Часта, пакуль чалавек сам не сутыкнецца з абьякавасцю іншых — калі яму было балюча і страшна, а на падмогу ніхто не прыйшоў, — ён не заўважае і няшчасці іншых.

Ёсць такі фільм «Плачу наперад». Галоўны герой, маленькі хлопчык, прыдумвае простую схему абсалютнага шчасця. Кожны чалавек дапамагае траім іншым людзям. Кожны з іх — яшчэ траім. І гэтак далей. Так, паступова, зробленае дабро вернецца да вас. І кожны дапаможа іншаму. У фільме, прынамсі*, гэта схема працавала.

У жыцці ж, пэўна, знойдуцца і такія, хто скажа: «А як доўга мне чакаць, што мне дапамогуць?», «Ці можна дапамагаць толькі знаёмым людзям?» Асабіста мне проста страшна ад думкі, што калі, крыў божа, давядзецца трапіць у бяду, усе проста пройдуць міма, сарамліва схаваўшы вочы (К. Бядуліна).

● Дакажыце, што перад вамі тэкст, які мае: 1) пачатак; 2) канец; 3) яго будова адпавядае пэўным мэтам; 4) выражае асноўную думку; 5) нясе ў сабе пэўную інфармацыю; 6) адпавядае патрабаванням звязнасці, лагічнасці, паслядоўнасці і г. д.

● Ахарактарызуйце спецыяльныя сродкі выразнасці, выкарыстаныя аўтарам у асноўнай частцы (нечаканасць у сюжэце, прыклады і інш.).

● Адкажыце на пытанні:

- 1) Для якой мэты створаны тэкст?
- 2) Якую сферу дзейнасці чалавека ён абслугоўвае?
- 3) У якой сітуацыі ён будзе ўспрымацца?
- 4) У якім стылі напісаны?

Сваю думку абгрунтуйце, прывёўшы прыклады.

● Растлумачце правапіс **не (ня), ні** ў першых двух сказах.

Перакажыце змест тэксту, дапоўніўшы яго сваімі разважаннямі пра адносіны да абьякавасці.

129. Прачытайце тэкст. Падрыхтуйцеся да яго вуснага пераказу.

З часу, калі матэматык Чарлз Доджсан (Льюіс Кэрал) выдаў кніжку пра прыгоды маленькай брытанкі Алісы, было зроблена безліч спроб перакласці яе на іншыя мовы, а таксама на мову мультфільмаў, кінастужак, мюзіклаў і камп’ютарных гульняў. Прыгадаем дыснэўскую пастаноўку 1951 года або савецкі мюзікл Яфрэма Пружанскага з дасціпнымі песнямі Уладзіміра Высоцкага (1981).

У кнігацэнтрычнай* беларускай культуры «Алісу» перакладалі ажно тройчы. Паэт Макс Шчур абеларусіў нават імя галоўнай гераіні^а: Аліса зрабілася Алесяй (а Краіна Цудаў — Дзівоснай краінай). Вера Бурлак дадала да гэтага раду імёны Гутата, Гуляля і Мармазяўра. А яшчэ ёсць пераклад віцяблянкі Дзяніса Мускага.

«Аліса ў Краіне Цудаў», ЗША, 108 хвілін, казка, прыгоды. Рэжысёр — Цім Бёртан. У ролях: Джоні Дэп, Хэлена Бонэм-Картэр. Фільм са спецэфектамі і хэпі-эндам паводле дыснэўскага канона. Амаль. Як там усё будзе? Замест Уондэрлэнда (Дзівоснай краіны) у Бёртана — Андэрлэнд (Ніжні свет). Замест малой кэралаўскай Алісы — 19-гадовая бунтарка хутчэй з XX, чым з XIX ст., якая выступае супраць жудаснай пачвары з мячом у руках, а ў дадатак падумвае пра кар’еру дырэктара гандлёвай кампаніі. Пасярод заручын з агідным хлопцам Аліса ўцякае ў краіну сваіх, здавалася, мар. Каб вырашыць свае ўнутраныя праблемы ў гэтым свеце, у дзівоснай яго паралелі, дзяўчына змагаецца за вызваленне сяброў (*Паводле Л. Кавальчык*).

● Ці можна прачытаную вамі групу сказаў назваць тэкстам? Ці валодае яна асноўнымі прыметамі тэксту — цэласнасцю і закончанасцю, звязнасцю па сэнсе і граматычна (па будове)? Ці аб’яднаны сказы агульнай тэмай і асноўнай думкай? Высветлішы гэта, надайце свайму пераказу рысы звязнага і цэласнага тэксту пра змест кінафільма «Аліса ў Краіне Цудаў».

● Які гэта будзе пераказ — падрабязны, сціслы ці выбарачны? Чаму?

● Растворыце значэнне слоў і словазлучэнняў: *савецкі мюзікл, дыснэўская пастаноўка, фільм са спецэфектамі і хэпі-эндам, паводле дыснэўскага канона*.

● Выпішыце ўласныя імёны з тэксту. Хто напісаў кніжку пра прыгоды маленькай брытанкі Алісы і хто перакладаў тую кніжку на іншыя мовы свету? Ці ўвайшла гэта інфармацыя ў ваш пераказ? Чаму?

130. Які нядаўна прагледжаны фільм (прачытаны мастацкі твор, радыё- ці тэлеперадача) прымусіў вас задумацца аб нечым? Раскажыце пра гэта. У якасці пацвярджэння вашых думак, меркаванняў выкарыстайце каратка (сцісла) перададзены змест прагледжанага кінафільма (урыўкаў з мастацкага твора, радыё- і тэлеперадачы).

Скарыстайце «Парады па напісанні пераказу кінафільма».

§ 19. Сувязь выказніка і дзейніка, выражанага колькасна-іменным спалучэннем

Калі дзейнік у двухсастаўным сказе выражаны колькасна-іменным спалучэннем, то просты дзеяслоўны выказнік можа ўжывацца як у форме адзіночнага ліку, так і ў форме множнага.

Выказнік ставіцца ў а д з і н о ч н ы м ліку, калі:

1) дзейнік, выражаны колькасным лічэбнікам у спалучэнні з адушаўлёным назоўнікам, стаіць пасля выказніка (адваротны парадак слоў): Данамагчы ветэранам пагадзілася сямнаццаць вучняў;

2) у складзе дзейніка ёсць неадушаўлёны назоўнік ці словы *многа, мала, нямнога, столькі, шмат* і інш.: Пяць кніг ляжала на стале. Шмат людзей было выратавана з палону;

3) у складзе дзейніка ёсць словы са значэннем няпэўнай колькасці *большасць, меншасць, рад, шэраг, безліч, група, мноства, большая (меншая) частка* ў спалучэнні з неадушаўлёнымі назоўнікамі: Большасць дрэў ужо вырасла. Меншая частка трактароў патрабавала рамонту;

4) у склад дзейніка ўваходзіць зборны лічэбнік, а таксама словы *дзясятк, тысяча, мільён, мільярд*: Двое чалавек сядзела на лаўцы. Тысяча камароў мітусілася ў вячэрнім наветры;

5) у складзе дзейніка ёсць словы *гадоў, месяцаў, тыдняў, дзён, гадзін, зім, вёснаў* і г. д.: Мінула пяць дзён. Хутка прайшло шэсць тыдняў.